

DOLTO**DA ÖLÜM KAVRAMI VE GÖSTERGEBİLİMSEL BİR BAKIŞ AÇISI

(Kitap Sunumu) Yrd. Doç. Dr. Ahmet TARCAN**

Ve doğumla birlikte başlar insanoğlundaki ölüm kâbusu, bu durum çoğu insanda belki de ömür boyu sürer. Annenin, babanın, çocuğun ölüm endişesi sürekli sonu gelmez fırtınalar koparır ruhlarda. Ölümün gerçekleşmesi son noktayı koyar, bir yağmur gibi, bu fırtınalara, dindirir, sakinleştirir ortalığı.

Ama her son bir başlangıç değil midir aynı zamanda? Doğum denilen şey 9 ay 10 günlük bir ömrün cenaze töreni değil midir ? Her yıl doğum gününü kutlayan bir insan aslında annesinin karnındaki eski hayatının sonunu, bir bakıma ölümünü kutlamıyor mu

Bu bağlamda doğum günü, açılan yeni bir sayfa olduğu kadar, kapanan eski bir sayfanın da ara noktası sayılamaz mı?

Françoise Dolto'da böyle düşünür. Onda, çoğu insanda hüküm süren korku ve endişeler yoktur. Tam tersine ölüm ötesine karşı duyulan bir ilgi, bir merak söz konusudur. Ünlü yazar, ölümden çok ölüm ötesiyle ilgilenir, ona göre ölüm bizim işimiz değildir. Çünkü zaten biz kendi ölümümüzü hiçbir zaman görmeyecek, hiçbir zaman yaşamayacağız. Dolayısıyla bizim ölümümüz diğerlerinin işidir. Ve bundan dolayı çoğu zaman "ölümden bahsederken ona inanmadan üzerinde konuştuğumuza inanıyorum" der. Françoise Dolto.

Bir Psikiyatri hekimi olan Françoise Dolto'nunda belirttiği gibi biz hiçbir zaman öldüğümüzü görmeyeceğiz, başkaları bunu görecektir, tıpkı dünyaya gelişimizi başkalarının gördüğü gibi. Doğarken aslında biz sadece bir ölüm anını yaşarız, yani Plasenta'nın Ölümünde acı çekeriz. Diğerleri, ebeveynlerimiz ve doğuma yardım eden, bu olayı doğum diye adlandıranlar, onların hepsi mutludur; fakat ya fetüs veya plasenta (eş) ? O an, ondan daha mutsuz kim olabilir ? (Dolto s.10)

Dolto "Ölümden söz etmek" adlı sonradan kitaplaştırılan konuşmalarında insanlık tarihinin ölümlle ilgili en can alıcı sorularına cevap arar.

-Ölüm Nedir ?

-Ölüm Sonrasında bizi neler bekliyor ?

* Françoise Dolto (1908-1988) 6 Kasım 1908'de Paris'te doğdu. 1939'da <<Psikanaliz ve Pediatri>> adlı tıp tezini hazırlar. Dolto Paris Psikanalitik derneğinde üyelik (1939), Fransa Psikanaliz derneğinde de kurucu üyelik yapmıştır, daha sonraları Jacques Lacan ile birlikte ünlü Paris Freud okulunu kurmuştur. Françoise Dolto dünyada aşağıdaki çalışmalarıyla tanınmıştır: Seminerler, klinik deneyleri, iletişim bilimleri, ve özellikle çocuk psikanalizi ile ilgili olan çalışmalar, France-Inter'de çocuklarının sorunlarını kendisine aktaran anne-babalara canlı olarak yanıt verdiği her gün yayınlanan programdan sonra halk tarafından sevilen bir kişilik haline gelmiştir. Paris'te ilk Yeşil Ev (Maison verte) XV.e bölgede kurması onu bu alanda bir öncü yaptı: dünyada çocuğun sosyal hayata erken yaşta girmesini savunan ilk kişilerden birisidir.

** Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

-Ölümü çocuklara nasıl anlatmalı ?

-Ölümü yaşlılara, depresyon geçirenlere nasıl anlatmalı ? Ölmek üzere olanlara nasıl yardımcı olunabilir ?

Çocukların ölüm kavramına çok küçük yaşlardan itibaren ilgi duymaya başladıklarını belirten Dolto bu konuda onlara karşı yetişkinlerin samimi olmalarını ister. Ölüm ile ilgili sorularına da dürüstçe cevap vermenin tek sağlıklı yol olduğuna inanır. Örneğin ölümün ne olduğunu ve ne zaman gerçekleşeceğini soran çocuklara Françoise Dolto'nun önerdiği cevap : Yaşamayı bitirdiğimiz zaman ölmüş olacağız" dır.

"Yaşamayı bitirdiğimizi nasıl anlayacağız ?" şeklinde gelecek endişeli ikinci bir soruya ise "Onu doğacağımızı hissettiğimiz gibi kalbimizde hissederiz" diye cevap verilebileceğini söyler Dolto. Çocukların ölümle ilgili korkularına da şu cümleleri önerir ünlü yazar;

"Belki de doğmadan önce de doğmaktan korkuyordun, bak işte doğdun, ölmeden önce de bu böyledir." Fransız Yazar, ölümün nasıl bir şey olduğunu soran çocuklara da "Sakin ol, sen yaşamayı bitirdiğinde bunu anlayacaksın" Hepimiz yaşamayı bitirdiğimizde anlayacağız.

Ailelerde ölen bir çocuğun ismini sonra doğan çocuklara vermeyi çok sakıncalı bulur F.Dolto. Bu konuyla ilgili olarak ressam Van Gogh'u ve çektiği ızdırapları örnek olarak gösterir. Ebeveynlerinin kendisinden önce doğup ölen, çocuğun ismini kendisine vermeleri hayatını derinden etkiler ressamın. Bütün yaşamı boyunca bir mezar taşının üzerindeki kendi adına şaşkınlıkla bakıp durur, Van Gogh.

Çocukların yaşlı insanlara ne zaman öleceksin türünden sorular sormasının bir tesadüf olamayacağını belirten Dolto bu tür soruları çocukların "yaşlılığın" doğumda hareket ettikleri noktaya dönüş olduğunu bildiklerini düşünür. Yazar bunu karşılardaki insanın doğum öncesinde bildikleri bir gizeme yakınlığını hissetmelerinin bir belirtisi, bir göstergesi olarak görür.

Göstergebilimsel Bir Çözümleme

Dilbilim ve Göstergebilim alanlarında çalışan bilim adamları kavramların ses düzeyinde kendi aralarında sesbirimcilerle (harf ve hecelere) bölünebildiklerini örnek göstererek anlam düzeyinde de kavramların bazı ayırt edici birimlere bölünebileceklerini iddia etmişlerdir. Kavramların anlamsal içeriklerinin oluşumlarını Anlambilim (Sémantique) adlı bilim dalı ele alır. Sözlü Dil dışında diğer iletişim şekillerindeki anlam kategorilerinin oluşumu ise Göstergebilimin araştırma alanına girer.

Son yıllarda büyük gelişme gösteren Göstergebilimin hareket noktası şudur: Nasıl ki Kimya da bütün tat ve kukular, parfümler beş temel element'in (Karbon, Azot, Hidrojen, Oksijen, Klor) farklı düzeylerde ve farklı şartlar altındaki birleşiminden

oluşuyorsa tasarlanacak bir Genel Anlam Biliminin de (Sémantique Générale) anlam kategorilerinin oluşumunu Kimya'da olduğu gibi çözümlenebileceği tahmin edilmektedir. Bu bağlamda Anlam Çözümlemesi (Analyse Sémique) Dilbilim ve Göstergebilimde geliştirilen en önemli uygulamalardan biridir.

Françoise Dolto'ya dönecek olursak ünlü yazar düşünceleriyle toplumlarda yaygın olan geleneksel ölüm kavramına neşter atar. Modern Göstergebilim kavramlarıyla yazarın ölümü nasıl ele aldığı açıklanacak olursa, Dolto ölüm göstergesinin (signe) tepesine balyoz indirmiş bütün anlam birimciklerini (sème) darmadağın etmiştir. Bu durumu daha net görebilmek için Greimas ve diğer göstergebilimcilerin uyguladığı anlam çözümlemesini geleneksel ölüm göstergesi ile Dolto'nun yeni ölüm göstergeleri üzerinde uygulamak yararlı gibi görünmektedir.

Söz konusu yöntem'in ses düzeyinde ayırt edici birimlerin (sesbirimciklerinin) varlığından hareketle, anlamlarında bazı birimlere ayrılabilmesi varsayımına dayandığı yukarıda belirtilmişti. Kavramların anlamsal içeriklerinin dilimlenmesi şeklinde özetlenebilecek bu çözümleme göstergebilim kitaplarında şu şekilde geçer:

Gösterge (Anlambirimcik Demeti)= Anlambirimcik+Anlambirimcik+Anlambirimcik+...
&

Örnek:

Tavuk= evcil+kanatlı+uçamayan+eti yenilir+dişi+.....

İnsanların çoğunda ölüm göstergesi hep olumsuz çağrışımlara yol açmaktadır, işte geleneksel ölüm göstergesinin anlamsal çözümlemesi:

Ölüm = son + kötü + anlaşılmaz + anlatılmaz + korku + tüketiş + eski+saklanması gereken.

Dolto geleneksel ölüm kavramına savaş açar, ölüm göstergesinin içini boşaltır, geleneksel ölüm gösterileni (signifié) gider, yerini, hoş tatlı bir gösterilen alır. Ünlü düşünür bunu yaparken göstergeyi değiştirmeyi hiçbir zaman düşünmez. Yani ölüm yine ölümdür ve yine acı olabilir. Ama bilinen, kabuslar yaşatan kavram gitmiş, insanın barışık olabileceği, çocuklara korkusuzca anlatılabilecek yepyeni, dostça bir kavram gelmiştir. İşte Dolto'nun rehabilite ettiği yeni ölüm göstergesinin anlam birimcikleri;

Ölüm = Başlangıç+Anlaşılabilir+Anlatılabilir+Yeni+Zararsız+açıklanması tercih edilen...

Son bir not, Françoise Dolto'nun doğal karşıladığı yaşlıların ölümüdür. Dolu dolu yaşanan bir hayatın sonunda ölümün çevreye ve kişiye fazla acı vermediğini düşünür. Ancak Yazar zamansız gelen ölümler karşısında insanın aciz, çaresiz kaldığını itiraf etmektedir.

Kaynaklar

Françoise DOLTO Parler de la mort, Gallimard, Paris, 1999

Algirdas Julien GREIMAS, Sémantique Structurale, Paris, 1969

Algirdas Julien GREIMAS, Du Sens, Paris, 1965

George Mounin Introduction à la sémiologie Paris, 1970

Tahsin YÜCEL, Imaginaire De Bernanos, These de Doctorat, à l'Université d'Istanbul, 1966

Gallimard yayınevinden çıkan kitabın kapak resmi www.alapage.com'dan alınmıştır.